

Voorkomen is beter (en goedkoper) dan genezen

Hille Fieten (Universitair hoofddocent, specialist interne geneeskunde en veterinaire klinisch geneticus verbonden aan het [Expertisecentrum Genetica](#) van de Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht)

De veterinaire sector staat onder druk, onder meer door personeelstekorten en wrevel over kosten voor diergeneeskundige zorg voor gezelschapsdieren. Een fors deel van die zorg, en het onderliggende dierenleed, kunnen we echter voorkomen. Veel honden en katten worden behandeld voor erfelijke aandoeningen, die vermeden kunnen worden door aanpassingen in de fokkerij. Een toekomstbestendige diergeneeskundige zorg vraagt derhalve om een fundamentele verschuiving van vooral curatieve zorg naar een nadrukkelijke focus op preventie van erfelijke aandoeningen. Deze verschuiving is essentieel voor het verbeteren van het dierenwelzijn, het verlagen van de kosten voor eigenaren, en het verminderen van de druk op het veterinaire zorgsysteem. Hieronder licht ik dit toe en beschrijf ik hoe we als veterinaire sector kunnen bijdragen aan de ontwikkeling en implementatie van praktische-, haalbare- en breed gedragen oplossingen die deze transitie mogelijk maken.

Probleemschets: erfelijke aandoeningen verhogen druk op het veterinaire zorgstelsel

Erfelijke aandoeningen leiden tot aanzienlijke aantasting van het dierenwelzijn, langdurige en intensieve zorgtrajecten, en hoge financiële lasten voor eigenaren. Collectief vormen ze een extra druk op een al overbelast veterinaire zorgstelsel.

Naast het bestaande zorgaanbod op het gebied van preventieve interventies (zoals vaccinaties en sterilisatie/castratie) en acute hulpverlening, wordt naar schatting minimaal de helft van de honden en katten met ziekteverschijnselen in eerste- en tweedelijns dierenklinieken behandeld voor aandoeningen met een erfelijke achtergrond die veelal voorkomen hadden kunnen worden. Deze aandoeningen zijn het gevolg van bewuste selectie op uiterlijke kenmerken die schadelijk zijn voor het welzijn, zoals brachycefalie (kortschedeligheid), of ontstaan door excessieve inteelt of gebrekkige selectiecriteria binnen de fokkerij, waardoor erfelijke ziektes in hoge frequenties kunnen optreden in bepaalde populaties. Dierenartsen hebben een sleutelrol in de preventie van erfelijke aandoeningen, maar hun expertise wordt nog onvoldoende benut.

Appèl: Benut de kracht van de dierenarts bij preventie van erfelijke aandoeningen

De preventie van erfelijke aandoeningen bij gezelschapsdieren is primair de verantwoordelijkheid van de fokkers. Hoewel de beschikbaarheid van wetenschappelijke kennis en DNA-technologie snel toeneemt, is de huidige praktische toepassing door fokkers beperkt, bijvoorbeeld door gebrek aan kennis over erfelijke aandoeningen of de mogelijkheden die genetische screening biedt. Bovendien is de fokkerijsector van gezelschapsdieren over het algemeen niet professioneel georganiseerd en sterk versnipperd, wat effectieve samenwerking en kennisoverdracht bemoeilijkt.

Hoewel er [wetgeving](#) en een [beleidsregel](#) bestaan die fokkers verplicht om het ontstaan van erfelijke aandoeningen en schadelijke uiterlijke kenmerken te voorkomen, vormt de capaciteit in de handhaving een uitdaging. Wel is er sprake van toenemende maatschappelijke bewustwording van de problematiek, mede dankzij [publiekscampagnes van NGO's](#), [voorlichting via RVO](#), consumentenvoorlichting via het [LICG](#) en [media-optredens van experts](#), waaronder vanuit het Expertisecentrum Genetica.

Tegelijkertijd ontwikkelt het vakgebied van veterinaire genetica zich in hoog tempo. Met name voor honden zijn er steeds meer DNA-tests en genetische markers beschikbaar die fokkers kunnen ondersteunen bij zowel

beslissingen voor de korte termijn (gezonde nakomelingen) als doelen voor de langere termijn (duurzaam populatiebeheer met behoud van genetische diversiteit). De uitdaging ligt nu in het praktisch toegankelijk maken van deze kennis en technologie voor de bredere fokkerspopulatie.

In dit proces vormen dierenartsen een grotendeels onbenut potentieel. Zij spelen op diverse momenten een cruciale rol in het fokproces: van pre-conceptiezorg en klinische screening van ouderdieren, tot begeleiding van dracht en geboorte, identificatie (chippen) en vaccinatie van pups en kittens, en het verstrekken van paspoorten. Daarnaast hebben zij directe toegang tot eigenaren en kunnen zij gericht voorlichting geven over erfelijke aandoeningen, inteelt en de inzet van DNA-diagnostiek, bijvoorbeeld in een pre-aanschaf consult.

Uit een recente enquête blijkt dat de overgrote meerderheid van de Nederlandse dierenartsen bereid is om een actievere rol te spelen in het toezicht op en de begeleiding van fokpraktijken, mits er duidelijke wettelijke kaders en handvatten zijn. Een goed voorbeeld hiervan is de implementatie van de kortsnuitscriteria, die dierenartsen houvast bieden in de beoordeling van fokdieren.

In 2025 is gestart met een [pilot voor veterinaire fokscreening](#). Binnen dit programma kunnen hondenfokkers hun fokdieren laten onderzoeken aan de hand van een gestandaardiseerd protocol. Dit biedt niet alleen een objectieve beoordeling van schadelijke uiterlijke kenmerken, maar creëert ook een waardevol moment voor educatie over erfelijke ziekten, inteelt en het verantwoord inzetten van DNA-testen door de dierenarts aan de fokker.

Voor effectief beleid is echter ook een robuust systeem van identificatie, registratie en afstammingscontrole noodzakelijk. DNA-afstammingscontrole biedt hierbij een sluitende methode. In Nederland zijn delen van deze infrastructuur reeds aanwezig, waaronder de centrale database van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), de mogelijkheid van DNA-afstammingsbepaling via VHL Genetics (Gezondheidsdienst voor Dieren), het diagnoseregistratiesysteem van dierenartsen: [PetScan](#), en de fokkerijsoftware [Fit2Breed](#).

Deze systemen ondersteunen niet alleen verantwoord fokken, maar zijn ook in te zetten bij het aanpakken van bijtincidenten, dieren mishandeling en forensische vraagstukken, zoals nader toegelicht in het rapport [Implementatie van een DNA-databank voor honden](#).

Concrete en praktische aanbevelingen

- Benut het grote potentieel van dierenartsen voor de controle van fokdieren op schadelijke uiterlijke kenmerken, erfelijke ziekten en het geven van advies over DNA-tests.
- Laat veterinaire controles voor fokdieren door dierenartsen uitvoeren volgens een vastgesteld protocol, met registratie van de resultaten in landelijke DNA- en gezondheidsdatabase ter ondersteuning van monitoring, fokkerij en handhaving.
- Veranker verplichte veterinaire controles voor fokkers in de wetgeving, zodanig dat de inhoudelijke invulling flexibel kan worden aangepast aan nieuwe wetenschappelijke inzichten.
- Ontwikkel en promoot certificeringen zoals FairDog / FairCat voor gezond gefokte gezelschapsdieren, om consumenten te ondersteunen bij verantwoorde aanschaf.
- Versterk educatie en kennisbehoud over erfelijke aandoeningen

Het Expertisecentrum Genetica van de Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht werkt aan preventie van erfelijke aandoeningen via moleculair genetisch onderzoek, opstellen van criteria voor gezonde conformatie, zoals de kortsnuitscriteria, en epidemiologisch onderzoek met veterinaire gegevens vanuit het diagnose registratiesysteem PetScan. Zo dragen we bij aan de ontwikkeling en implementatie van praktische-, haalbare- en breed gedragen oplossingen die de transitie van curatieve zorg naar preventie mogelijk maken.